

Creëren van een
veilig en pedagogisch
sociaal leerklimaat

O.A.,

dé gereedschapskist:

alle benodigdheden
voor een goede start!

OnderwijsAdvies
Onder Andere Advies.

Het is zo ver!

*De scholen gaan
(gedeeltelijk)
weer open!*

In de gereedschapskist vind je alles wat je nodig hebt om weer een veilig en pedagogisch sociaal klimaat te creëren. Lees de gebruiksaanwijzing goed door. Heb je vragen, wil je meer weten of zoek je ondersteuning op school? Het **expertteam gedrag van OnderwijsAdvies** denkt graag met je mee (of sleutelt graag mee). Neem gerust contact met ons op; wij staan voor je klaar!

Waarom deze gereedschapskist?

Aanleiding: corona crisis en niet naar school kunnen

De manier waarop kinderen uit deze onderwijsonthouding komen, zal heel verschillend zijn. Sommige kinderen zullen de draad weer opnemen, de coronacrisis van zich afschudden en doen alsof er weinig aan de hand is geweest. Andere kinderen zullen blij zijn dat ze weer naar school mogen, omdat ze de leraar, de klasgenoten en het dagelijkse houvast hebben gemist.

Sommige kinderen blijken thuis voldoende opgepikt te hebben om de draad weer op te nemen en (gewoon) verder te gaan. Andere kinderen hebben ongewenste ervaringen opgedaan, omdat het thuis niet leuk was en/of de ouders niet in staat waren hun kinderen te begeleiden. Nog weer andere kinderen hebben angsten ontwikkeld,

zijn nerveus geworden, hebben stress ervaren en zijn bang of boos of verdrietig.

Wat kan je in de school en in de klas doen om de start weer prettig te maken en de laatste periode tot aan de zomervakantie goed met elkaar te doorlopen? Gebruik het gereedschap uit deze kist!

Doel van de gereedschapskist:

Zorgen voor een (hersteld) veilig pedagogisch leerklimaat waarin nog meer ruimte en aandacht is voor verschillen, of voor een nieuw evenwicht in het groepsklimaat.

Visie

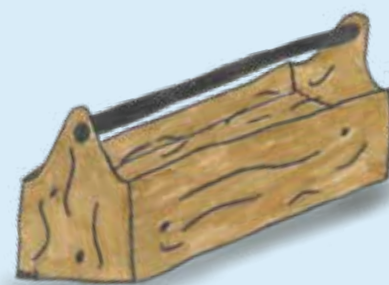
Het onderwijs wordt gebombardeerd met goede en/of goedbedoelde adviezen. Er zijn zorgen over het welzijn van kinderen, de gezondheid van leraren, de achterstanden, de kansenongelijkheid. Structuur is belangrijk, maar is het haalbaar om de dag 'studerend' thuis door te brengen? De basisvakken verdienen aandacht, maar leren kinderen niet juist veel (van) andere dingen? Welbevinden en gezondheid staan voorop, maar is dat niet te gemakkelijk gezegd nu leerlingen die het echt van school moeten hebben verder achterop raken van leeftijdgenoten? Er lijkt, kortom, soms bijna een richtingstrijd te ontstaan tussen resultaten en geluk, schoolse- of levensvaardigheden, hoofd en hart. Terwijl dat verschil er in werkelijkheid niet is. Het zijn twee kanten van dezelfde medaille.

OnderwijsAdvies wil bijdragen aan de ontwikkeling van alle leerlingen in brede zin; rechtstreeks of via de leraren en leidinggevenden in de scholen. Eens te meer wordt duidelijk hoe belangrijk de school is in het leven van een kind: daar leer je vrienden maken, in een groep functioneren, zelfstandig zijn, met fouten en teleurstellingen omgaan en nog veel meer. En je leert rekenen, schrijven, lezen... Dit alles gaat hand in hand en zo veel beter als je je veilig en prettig voelt. Om weer een goede start te maken kun je putten uit de gereedschapskist. Samenwerken aan een fijn klimaat, zodat het leren in alle opzichten een vlucht kan nemen. Met plezier en inspiratie!

Paulien Brouwer en Hanneke van der Geest,
namens de werkgroep gedrag van OnderwijsAdvies

Inhoud van de gereedschapskist

Naast de gebruiksaanwijzing vind je het volgende gereedschap:

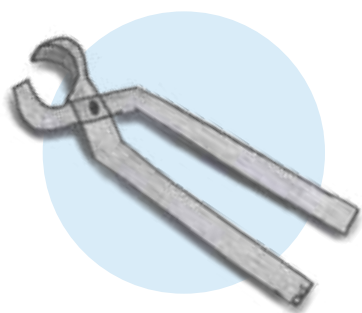
	Pagina
1. De nijptang voor nijpende vragen. Op welke vragen wil je antwoord? Waar moet je allemaal aan denken. De nijptangtool helpt je hierbij.	6
2. De duimstok om uit te vinden hoe we ervoor staan. De duimstok biedt verschillende manieren om te checken hoe het gaat met iedereen. Denk aan spelletjes, toetsjes, creatieve opdrachten en meer.	6
3. De schroevendraaier helpt je de groep weer de juiste draai te geven. Het gaat om klassenmanagement, afspraken, groepsvorming etc.	7
4. De hamer om oude patronen kapot te slaan. Bijvoorbeeld: Maak een nieuwe start met je grootste uitdagingen en houd je goede voornemens klein en concreet.	7
5. De rolmaat om leerlingen te helpen die het moeilijk hebben.	8
6. Schroeven. Tips en bronnen die je kan gebruiken of raadplegen.	8
7. De OA dopsleutels. Kom je er zelf niet uit, dan helpen we je graag verder.	9

Bijlagen

1. Duimstok: Uitgebreide check in het team	10
2. Hoe vind je elkaar als team weer (terug) na corona?	10
3. In gesprek met kinderen en ervaringen tekenen en opschrijven	11
4. Stap in de cirkel	12
5. Corona - Bingo	14
6. Ladder	15
7. Groepsdynamica	15
8. Weer met elkaar verbinden	18
9. Doorbreken van oude patronen	18
10. Feedbackvragen	18
11. Thermometer	18

Gebruiksaanwijzing

Per gereedschap staat een korte instructie met verwijzing naar bijlagen. In de bijlagen vind je de opdrachten, spelletjes en werkvormen die je met de kinderen kunt doen.

De nijptang: welke nijpende vragen heb ik?

Deze vragen helpen je in kaart te brengen wat nu belangrijk is. De overige gereedschappen in de kist helpen je antwoord te geven op de vragen.

- Hoe gaat het met de leerlingen? Hoe gaat het met mij? En met mijn collega's?
- Hoe kom ik te weten wat de leerlingen beleefd hebben in de afgelopen periode?
- Hoe zorg ik voor balans tussen hoofd (didactisch, cognitief) en hart (gevoel, gedrag)
- Hoe worden we (weer) een groep?
- Hoe voorkom ik dat de groep in oude patronen vervalt?
- Hoe voorkom ik dat ik (t.o.v. bepaalde leerlingen) in een oud patroon vervalt?
- Hoe ga ik om met individuele leerlingen die de draad moeilijk oppakken (erg boos, verdrietig, angstig zijn)? Wat is er voor hen beschikbaar?

De duimstok:

hoe staan we ervoor?

De duimstok geeft antwoord op de volgende nijpende vragen:

- Hoe gaat het met de leerlingen? Hoe gaat het met mij? En met mijn collega's?
- Hoe kom ik te weten wat de leerlingen beleefd hebben in de afgelopen periode?
- Hoe zorg ik voor balans tussen hoofd (didactisch, cognitief) en hart (gevoel, gedrag)

Aan de slag met de duimstok:

- Begin met een uitgebreide check in. Ook in het team!

Zie bijlage 1 en 2

En voor vragen ook bijlage 4

- Laat kinderen hun ervaringen beschrijven/tekenen

Zie bijlage 3

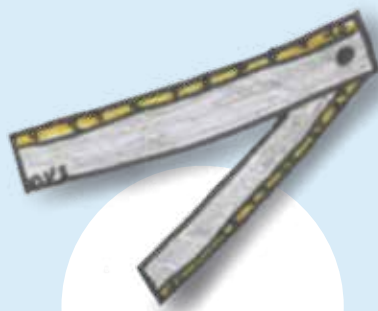
- Zorg dat je elk kind even hebt gezien, het liefst één op één
- Gebruik coöperatieve werkvormen om kinderen niet alleen aan jou, maar ook aan elkaar te laten vertellen

Zie bijlage 4 en 5

- Houd een enquête, bijvoorbeeld met een mentimeter, of probeer een schaalvraag

Zie bijlage 6

- Houd een klassenvergadering
- Richt een brievenbus in waarin kinderen hun zorgen/vragen/ideeën kwijt kunnen
- Gun jezelf en de klas veel tijd!

De schroevendraaier: *hoe zorg ik ervoor dat de groep weer draait?*

De schroevendraaier geeft antwoord op de volgende nijpende vraag:

- Hoe worden we (weer) een groep?

Aan de slag met de schroevendraaier

- Wees je bewust van de verschillende fasen van groepsvorming

Zie bijlage 7

- Besteed aandacht aan elkaar opnieuw leren kennen (spelletjes, teambouwers)

Zie bijlage 8

- Bereid vrije situaties voor en speel waar mogelijk mee
- Bedenk samen met de leerlingen opnieuw de regels en afspraken voor deze nieuwe tijd
- Maak goed gebruik van de methode die je al hebt

De hamer: *hoe doorbreek ik oude patronen?*

De hamer geeft antwoord op de volgende nijpende vragen:

- Hoe voorkom ik dat de groep in oude patronen vervalt?
- Hoe voorkom ik dat ik (t.o.v. bepaalde leerlingen) in een oud patroon verval?

Aan de slag met de hamer:

- Maak een nieuwe start met je grootste uitdagingen en houd je goede voornemens klein en concreet

Zie bijlage 9 en 2

- Vraag vooral je 'moeilijkste' leerlingen vaak om feedback

Zie bijlage 10

- Niet alleen de check in, maar ook de check out: sluit de dag goed af
- Geef leerlingen een taak/verantwoordelijkheid
- Probeer het patroon in beeld te krijgen, vraag eventueel een collega om er samen een analyse van te maken naar aanleiding van een observatie (bijv. ABC schema)

De rolmaat: *hoe help ik leerlingen die het moeilijk hebben?*

**De rolmaat geeft antwoord op de volgende
rijpende vragen:**

- Hoe ga ik om met individuele leerlingen die de draad moeilijk oppakken (erg boos, verdrietig, angstig zijn)? Wat is er voor hen beschikbaar?

Aan de slag met de rolmaat:

- Houd een kindgesprek
- Maak gebruik van materialen als een gevoelsthermometer, een heen- en weerschrift of een 'dagboek'.

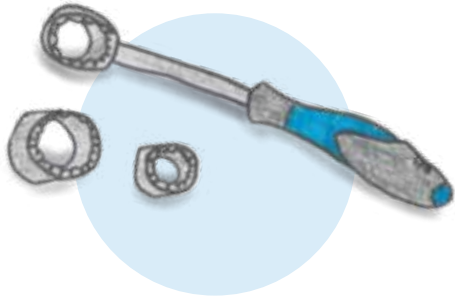
Zie bijlage 11

- Betrek ouders op tijd
- Betrek een collega (collegiale consultatie, IB-er)
- Roep (kortdurende) externe expertise in

De schroeven: *Tips en bronnen*

- www.onderwijsadvies.nl
- <https://www.linkedin.com/pulse/wat-doen-we-als-de-kinderen-weer-naar-school-mogen-luc-koning>
- www.klassenkracht.nl
- Garage 2020
<http://www.garage2020.nl/corona-toolkit/>
- René van Engelen:
<https://www.renevanengeleneducatie.nl/2020/03/27/groepsproces-start-opnieuw-na-coronacrisis/>,
- Klasse.be <https://www.klasse.be/221265/welbevinden-coronatijd/>, deels gebaseerd op Kees van Overveld
- www.taakspel.nl
- www.kanjertraining.nl
- www.kwinkopschool.nl
- www.vreedzameschool.nl
- www.gelukskoffer.nl

De OA dopsleutels

Soms kom je er op school niet uit. OnderwijsAdvies kan dan ondersteuning bieden op individueel niveau, in de groep en in het team. Je kunt bijvoorbeeld denken aan:

Voor het team/de school:

- Teamcoaching
- Management drives
- Scholing in en verdieping op methodes (Taakspel, Kanjertraining, Kwink, Vreedzame school, de Geluuskoffer, enzovoort)
- Geleide intervisie
- Ouderavonden
- En nog veel meer!

Voor de groep:

- Observaties en consultaties
- Momentcoaching
- Interventie in de groep
- Ondersteuning bij lessen Kanjertraining, Vreedzame school, Kwink, Geluuskoffer.

Voor de individuele leraar:

- Coaching (beeldcoaching, wandelcoaching, etc.)
- Gesprekken en consultaties
- Persoonlijk leiderschap
- Management drives

Voor de individuele leerling:

- Begeleiding
- Diagnostiek
- Leerhuis

Soms kom je er op school niet uit. OnderwijsAdvies kan dan ondersteuning bieden

Bijlagen

1

Duimstok: Uitgebreide check in het team

Je zou hier een DEELRONDE kunnen doen. Een aantal prikkelende vragen waar de deelnemers om de beurt antwoord op geven. Wanneer iemand vertelt wordt er door de anderen alleen maar geluisterd. Degene die aan de beurt is krijgt bijv. 5 min. (timer, zandloper) en daarna is de volgende aan de beurt. En zo komt iedereen in de cirkel aan het woord.

Een aantal vragen:

- Start zou kunnen zijn "Hoe zit jij erbij"?
- Wat wil jij graag delen?
- Wat heb je het meeste gemist in deze corona tijd?
- Wat ga jij meenemen aan positieve ervaringen uit de corona tijd?
- Wat was jouw grootste angst/ bezorgdheid?

2

Hoe vind je elkaar als team weer (terug) na corona?

Ieder team is een systeem waarbij de teamleden zich onderling met elkaar verhouden. Tijdens een crisis zoals deze kan een systeem anders worden. Sterker wellicht. Of wat uit elkaar getrokken. Wankel. Of even minder zichtbaar. Je hebt je als individu wellicht de afgelopen weken veel vragen gesteld, onzekerheid ervaren, meer gepiekerd dan anders en minder met collega's in gesprek kunnen zijn over hoe het nu echt met je gaat.

Het is van belang om de tijd te nemen om met elkaar stil te staan hoe het nu met jezelf, je collega's en het team gaat en aandacht te geven aan de relatie met elkaar.

Om na corona weer echt met elkaar in verbinding te komen hebben we een aantal inspiratievragen opgesteld. Bespreek deze met elkaar of kies er enkele uit die je meer aandacht wil geven. Even naar elkaar luisteren...

- Waar ben je je tijdens de coronaperiode bewust van geworden?
- Welke gedachten gaan er door je hoofd nu je weer op school bent?
- Tot welk inzicht heeft deze periode je gebracht?
- Wat vind je ervan om hier weer te zijn?
- Wat probeer je vast te houden?

- Wat wil je nu het liefste doen?
- Waar heb je behoefte aan?
- Wat is je ideaal voor de laatste schoolweken?
- Waar streef je naar thuis of op school?

- Hoe voel je je?
- Wat heeft de afgelopen periode met je gedaan?
- Wat heeft je het meest geraakt?
- Hoe is het voor je om hier weer te zijn?
- Wat heeft deze periode je gebracht?

- Welke nieuwe mogelijkheden zijn er voor jou ontstaan?
- Wat zou er niet zijn als corona er niet was?
- Welk potentieel is nog onbenut?
- Wat zijn we kwijtgeraakt?
- Wat krijgen we er voor terug?
- Waar wil je naar toe?
- Wat is de gewenste situatie?
- Wat zou een volgende stap kunnen zijn?
- Hoe weet je dat je klaar bent en het juiste hebt gedaan?
- Wat mag nooit verloren gaan?

Ter afsluiting:

Schrijf je antwoorden op de volgende vragen voor jezelf op een post-it

1. Wat neem je mee?
2. Wat neem je je voor om vast te houden of meer te doen?
3. Waar ga je omwille van je collega's/ het team extra op letten?

Deel je antwoorden met collega's.

3

In gesprek met kinderen en ervaringen tekenen en opschrijven

Je kan de gesprekjes in kleine groepjes met kinderen voeren. Vragen die je kan stellen zijn bijvoorbeeld:

- Hoe ben je in beweging gebleven?
- Hoe heb je aandacht gegeven aan mensen die je niet in het echt kon ontmoeten?
- Welke plaats in huis is nu belangrijk voor jou geworden?
- Wat heb je gedaan dat je anders waarschijnlijk niet gedaan had?
- Wie heeft een nieuw spel gedaan of bedacht?
- Wie heeft iets samen met een moeder of vader gedaan dat je anders niet zo snel doet?
- Wie heeft online met iemand gepraat met wie je anders in het echt praat?
- Wie heeft zich meer verveeld dan anders?
- Wat ging niet door en wat kwam ervoor in de plaats?
- Wat gebeurde dat je niet had verwacht?

Vertelbeurten

Aan de hand van korte vertelbeurten kunnen kinderen vertellen over kleine ervaringen. Hieruit kiest iedereen voor zichzelf een onderwerp om een tekening van te maken of een tekst over te schrijven, eventueel voorzien van een foto. De teksten kan je in de klas op een vertelmuur hangen waar iedereen ze kan lezen.

Lijstje

Een ander idee is dat kinderen een lijstje maken met ongewone dingen die de afgelopen tijd gebeurden. Ze kiezen er daar een uit, vertellen bv in tweetallen over de gekozen gebeurtenis en schrijven dan zo precies mogelijk op hoe het gegaan is. Foto of tekening erbij. Deze teksten kunnen ook weer opgehangen worden.

(vervolg bijlage 3)

Tips voor de leraar :

Laat zien dat je blij bent met de teksten, behandel ze als kostbaarheden, dat blijft een onderdeel van de positieve schrijfcultuur die je nodig hebt als je wilt dat kinderen verder komen met schrijven. Nu nog meer dan normaal. Feedback geven kan. Maar waak ervoor dat je niet meteen kinderen opdraagt om spelfouten te verbeteren of de tekst netter te maken, of op te merken wat er allemaal niet goed aan is, kinderen hebben daar niet veel aan en het haalt de motivatie meteen weg.

Zorg dat feedback in de eerste plaats betekent: een reactie op de inhoud van een tekst, bijvoorbeeld in de vorm van vragen, en als ook duidelijk wordt wat er goed en interessant is aan de tekst, komt dat heel anders over. Je kan jezelf aanwennen om eerst op de inhoud van een tekst te reageren en niet direct op de vorm.

En je kan ook met de kinderen afspreken hoe de tekst eruit moet zien (anders voor middenbouw dan voor bovenbouw). Veel plezier en succes.

4

Stap in de cirkel

Speluitleg

Met 'STAP IN DE CIRKEL' kan je weer verbinding maken met alle andere kinderen in de groep. Vragen die anders niet gesteld worden, kunnen gesteld worden en de kinderen zien dat zij in veel gevallen niet de enige zijn die met bepaalde gevoelens of gedragingen worstelen EN er hoeft niet meteen over gepraat worden.

Spelvoorbereiding

Zet alle tafels en stoelen aan de kant zodat er voldoende loopruimte ontstaat. Teken vervolgens met tape of met krijt twee cirkels op de grond (binnen en buiten cirkel) Als je met een grote groep bent, kan je er een vierkant van maken. Zorg dat iedereen voldoende ruimte heeft om gemakkelijk in de cirkel te stappen.

Speluitleg

Iedereen staat op de lijn van de buitencirkel. Als eerste stelt de leraar een vraag. De kinderen voor wie de vraag klopt mogen in de binnen cirkel gaan staan. De kinderen die niet lopen tonen dat ze respect hebben door bijv. een hand op hun eigen hart te leggen of twee dikke duimen te laten zien. Daarna gaat iedereen weer op de buitencirkel staan. De leraar kan zo een aantal vragen stellen en misschien willen er ook nog wel een paar kinderen een vraag stellen.

Afspraken

Maak enkele afspraken met elkaar die ervoor zorgen dat het spel vlot en aangenaam verloopt voor iedereen. Tijdens dit spel is het van belang dat het in en uit lopen in stilte wordt uitgevoerd. Dit om te voorkomen dat de kinderen die in de cirkel stappen het idee krijgen dat er over hen gepraat wordt. Daarnaast is het ook belangrijk om in het begin mee te geven dat niemand verplicht is om in de cirkel te stappen. Is de stelling/ vraag op jou van toepassing, maar voel je je er niet goed bij om dit te

Vragen

Vragen voor kinderen onder 9 jaar

Stap in de cirkel...

- Als je thuis de jongste bent.
- Als je thuis de oudste bent.
- Als je geen broertjes en zusjes hebt.
- Als je zin hebt in vandaag.
- Als blauw je lievelingskleur is.
- Als je broers en zussen hebt in de kleuterklas.
- Als je een instrument bespeelt.
- Als je aan sport doet.
- Als je witte chocola lekkerder vindt dan melkchocola.
- Als je slaapt met het licht aan.
- Als je vissen hebt als huisdier.
- Als je per ongeluk wel eens een scheetje liet dat anderen konden horen.
- Als je nog 2 oma's en 2 opa's hebt.
- Als je gisteren niet goed kon slapen.
- Als je niet graag naar school gaat.
- Als je houdt van rekenen.
- Als je het leuk vindt om nieuwe kinderen te leren kennen.
- Als je het spannend vindt om nieuwe vrienden te maken.
- Als je iemand kent die wel eens gepest wordt.

Vragen voor 9- 12 jaar

Stap in de cirkel...

- Als je met de fiets naar school gaat.
- Als je op voetbal zit.
- Als je muziek maakt.
- Als je wel eens gelogen hebt tegen je ouders.
- Als je op dit moment verliefd bent.
- Als je je wel eens bang bent in het donker.
- Als je tevreden bent met jezelf.
- Als je iemand kent waarvan de ouders zijn gescheiden.
- Als je je wel eens alleen voelt.
- Als je winnen heel belangrijk vindt.
- Als je wel eens uitgelachen wordt.
- Als je je wel eens gezegd hebt dat je ziek was, terwijl je dit niet was.
- Als je regelmatig vals speelt bij spelletjes.
- Als je gepest wordt of bent geweest.
- Als je zelf wel eens iemand gepest hebt.

Corona gerelateerde vragen:

- Als je bang bent voor corona.
- Als je iemand kent die corona heeft of heeft gehad.
- Als je iemand kent die dood is gegaan aan corona.
- Als je je verveeld hebt in de corona tijd
- Als je school totaal niet gemist hebt.
- Als je iets nieuws geleerd hebt in de corona tijd.
- Als het fijn was om thuis te zijn.
- Als het vervelend was om thuis te zijn.

uiten in de groep, dan blijf je ook gewoon staan.

Alles wat tijdens dit spel gebeurt en besproken wordt, blijft ook in de cirkel (het geheim van de cirkel)

De vragen zullen gaan over persoonlijke bevindingen, ervaringen, uitdagingen en de verbinding met anderen. Door het grote aantal vragen is het handig om van te voren wat vragen die zeker gesteld moeten worden aan te vinken. Elke vraag begint met: 'Stap in de cirkel als...'. Begin met minder persoonlijke vragen zodat de groep gewend raakt aan het principe. Later kan je meer persoonlijke vragen stellen, maar wissel nog steeds af met luchtigere vragen.

Speleinde

Aan het eind van 'Stap in de cirkel' kan je alle kinderen een compliment voor elkaar laten schrijven. Deel pen- en plak op ieders rug een A4-papier. Iedereen mag nu rondwandelen en willekeurig complimentjes schrijven. Pas aan het einde van het spel kan je zien

wat de anderen op jouw rug geschreven hebben. Uit ervaring blijkt trouwens dat deze papieren nog lang bewaard worden.

Nabespreking

Voorzie voldoende tijd voor een nabespreking. Ook als er niet heel erg persoonlijke vragen gesteld worden kan dit spel een grote impact hebben op de groep. Sommige kinderen willen misschien hun hart luchten. Wees je daar als leraar bewust van en zorg voor tijd en ruimte om het hierover te hebben. Opgelet: het is niet de bedoeling dat er dan over specifieke stellingen en wie er wel of niet over de streep stapte gesproken wordt, maar wel over de ervaring van het spel. Enkele vragen die je in de nabespreking kunt gebruiken zijn:

- Wat is je opgevallen?
- Waar ben je verbaasd over?
- Hoe voelt het als je tot de minderheid behoort?
- Wil je er nog iets meer over vertellen?

5

Corona - Bingo

FF RUZIE! # gemaakt met: _____ _____ want: _____ _____	Op één dag twee stuks fruit gegeten _____ _____ + 	Een klusje in huis gedaan: _____ _____	Het Jeugd-journaal gekeken van: _____ dag _____ mei	Mijn _____ geholpen met: _____ _____
Heel lang met: _____ _____ _____ zitten bellen	Me gruwelijk zitten storen aan: _____ want: _____	Schandalig laat m'n bed uitgekomen om: _____ <input type="text"/> : <input type="text"/> uur	 Mijn kamer opge-ruimd! (eindelijk!)	Gamen Wat: _____ _____ Met: _____ _____
Gekookt! _____ _____ _____	FILM gekeken: _____ _____ _____	Verdrietig geweest want: _____ _____ 	Op _____ een kaartje gestuurd naar: _____ _____	M'n boek uitgelezen! Titel: _____ _____
Buiten een wandeling gemaakt met: _____ _____ _____	Heel HARD gelachen met _____ omdat 	SPORT TRAINING → binnen! ← • 'planken' • opdrukken • push-ups	Geknuffeld met: 	 Me even teruggetrokken op m'n kamer!
Me laten voorlezen Uit: _____ Door: _____ _____	Een discomuziek- je opgezet en gedanst! ☐ Alleen ☐ Samen	Een wedstrijd bedacht met mijn gezin! Wat: _____ Wie won? _____	Even naar buiten Afsproken met: _____ 	Gezelschap- spel gespeeld _____ _____

6

Ladder

Teken een lijn of ladder en bepaal met de leerlingen de ideale situatie (aan het einde van de schaal/ bovenaan de ladder). Hoe ziet die situatie eruit?

Maak het zo concreet mogelijk met vragen als: Hoe voelen we ons dan? Wat doen we dan? Wat ziet iemand die bij ons in de klas komt kijken? Bepaal vervolgens waar jullie nu staan en beschrijf concreet hoe die situatie eruit ziet. Meestal is de conclusie dat er al beweging is op de lijn en je niet aan het nulpunt staat. Benadruk dat je al op het punt bent waar je nu staat. Dat is positief. Voor elke leerling kan dit punt anders zijn. Kies een gemiddelde met de groep.

Bepaal nu welk eerste stapje vanaf het punt waar jullie nu staan gemaakt zou kunnen worden richting de ideale situatie. Hoe en wanneer zien wij dat we dit eerste stapje hebben bereikt? Hoe voelen we ons dan en wat doen we dan? Belangrijk is te bepalen wat er nodig is om deze eerste stap te maken, bijvoorbeeld: wat verwacht je concreet van leerlingen, wat betekent dit voor jouw aanpak als leraar, wat verwachten ze van jou?

7

Groepsdynamica

Groepen maken altijd een aantal fases door. Deze fases van groepsvorming vinden plaats in elke groep, dus ook in je schoolklas. In deze fases bepalen de groepsleden bewust en onbewust hoe de groep zich zal gaan gedragen, wie de leiders worden, of er een zondebok aangewezen wordt enz. Bij elke fase hoort een bepaald verloop. Als je niet zou ingrijpen, volgt dat verloop de wetten van de groepsdynamica.

Door te anticiperen op het verloop, kun je het proces ombuigen ten gunste van een goed groepsklimaat. Dat laatste is handig, want dat betekent dat je na een tijdje een gezellige, goed werkende groep hebt. En in een goed werkende groep met een fijne sfeer heb je minder kans op probleemgedrag.

Het onderstaande is beschreven voor een nieuw schooljaar, maar terugkomst na deze tijd kan heel goed gezien worden als een nieuwe periode. Kijk goed waar jouw groep staat en welke van de interventies voor jouw groep noodzakelijk zijn.

De fases in groepsvorming zijn:

- Forming
- Storming
- Norming
- Performing
- Termination

1. Forming

De groepsleden kennen elkaar nog niet, of als de groep vorig jaar al bij elkaar was, weten de groepsleden niet of alles bij het oude is gebleven. Hoe jonger kinderen zijn, hoe meer ze in de grote vakantie zijn veranderd. Het is een verkenningsfase, die bij nieuwe groepen één à twee weken duurt en die bij groepen die elkaar kennen wat korter kan duren. De groep is in deze fase vaak nog heel rustig. De kinderen zijn meer bezig met zichzelf en hoe ze overkomen op de anderen. In deze fase zorgt de leraar vooral voor veiligheid.

2. Storming

De groepsleden weten ondertussen een beetje wat ze van de anderen kunnen verwachten. De grenzen van de eigen veiligheid zijn verkend en nu kunnen ze zich gaan profileren. “Mijn mening moet gehoord worden, ik ben er ook.” Voor een buitenstaander is de groep rumoerig. Er zijn botsingen, onenigheid en ruzietjes. Dit hoort bij deze fase en hoeft niet verontrustend te zijn. De hiërarchie wordt bepaald. De leraar laat merken dat conflicten bij het leven horen, maar dat de manier van oplossen wel belangrijk is. Conflicten worden samen uitgesproken.

Het resultaat van de stormingperiode kan heel verschillend zijn. De ene groep wordt een positief samenwerkende groep, in een andere groep staat concurrentie en machtsstrijd voorop. Weer een andere klas valt uiteen in subgroepen of een hoofdgroep met enkele outsiders. Waarschijnlijk heb je liever de positief samenwerkende groep als jouw klas. Onder ‘een goede groep maken’ kun je lezen hoe je die klas kunt krijgen.

3. Norming

De leiders die in de vorige fase boven kwamen drijven, bepalen hoe er in de groep met elkaar wordt omgegaan. Zij bepalen soms onbewust, soms bewust, de ongeschreven regels. Deze normen staan eigenlijk zo goed als vast en veranderen bijna niet meer. Het is dus zaak om als leraar te zorgen dat er positieve

groepsnormen zijn ontstaan vóór deze “vaststaan.” Dit kun je bewerkstelligen door de leiders een positieve rol te geven en door de groep bewust te maken van hun gezamenlijke kracht tegen ongewenst gedrag.

4. Performing

De groep is klaar voor het werken. De introductieperiode is voorbij. Deze fase gaat bij een groep die echt nieuw is, in na anderhalf tot twee maanden. Bij een groep die elkaar al kent kan deze fase al na twee weken ingaan. De groep keert naar de vorige fases terug als er bijvoorbeeld een nieuw kind in de groep komt, als een werkweek heel intensief beleefd wordt, als er een heel hevig conflict plaatsvindt, of als er een andere ingrijpende gebeurtenis plaatsvindt. Als leraar moet je nu niet denken dat de groep “af” is. Een goede groep vergt onderhoud gedurende het hele jaar.

5. Termination

De groep nadert het eind van het jaar. De meeste leden zullen dat jammer vinden. Het kan zijn dat ze gaan mopperen op alles en iedereen. Zo wordt het afscheid minder zwaar, want het is immers niet zo leuk hier? Ook kunnen groepjes gaan klitten. Ze spreken ook vaak af elkaar snel weer te zien.

Als laatste kan er normvervaging optreden. Nu alles toch ophoudt, zijn de groepsregels ook niet meer zo belangrijk. Het is duidelijk dat groepen 8 deze fase he-

viger doormaken dan de andere groepen op school. Als leraar kun je wel begrip hebben voor dit proces, maar je moet er tevens voor zorgen dat de regels blijven zoals ze waren. Accepteer dus niet al het gedrag wat hieruit voortkomt en blijf wijzen op de afspraken.

Een goede groep maken

Een “goede groep” voorkomt veel gedragsproblemen. Hoe kun je jouw groep met behulp van deze kennis veranderen in een positieve goed werkende groep? Laat zelf het goede voorbeeldgedrag zien. Neem de kinderen zoals ze zijn, toon respect.

- Begin in de formingfase al met de norming. In het begin van het groepsproces kun je zorgen dat de groep tot positieve normen komt. Dit doe je onder andere door te praten over wat “goed” is in de klas en door dat goede voor te doen.
- Trek voor deze beginfase de eerste twee weken van het schooljaar uit. Het werk komt in deze periode op de tweede plaats. Eerst het groepsproces de goede kant op sturen. Dat betaalt zich in de rest van het jaar terug.
- Werk veel aan groepsopdrachten. Doe dit in wisselende groepjes en stel steeds zelf die groepjes samen. Zo voorkom je groepjes binnen de groep. De groepsopdrachten worden altijd gezamenlijk afgesloten.
- Zorg dat dit werk alleen te maken is door samen te werken en bespreek na afloop het werk altijd plenair. Kijk daarbij vooral naar het proces. Wat ging goed? De resultaten komen later wel.
- Maak samen met je klas de groepsregels. Je hoeft niet bang te zijn dat “jouw” regels daar niet tussen zullen staan. De meeste kinderen houden verbazend veel van dezelfde dingen als de leraar.
- Hang de regels zichtbaar op en laat iedereen, dus ook de leraar, de groepsregels ondertekenen.
- Oefen en bespreek de afgesproken regels, verwijs er expliciet naar en houd alle ondertekenaars er aan.
- Bespreek elke dag even de dag. Trek tien minuutjes uit om de positieve dingen van die dag te noemen. Laat de negatieve bewust achterwege. Zo gaan de kinderen met een goed gevoel naar huis. Wat niet zo goed ging, bespreek je kort van te voren wanneer die situatie zich weer aandient. Zorg ervoor dat niet alleen jij, maar ook de kinderen aan het woord komen. Probeer kinderen te kiezen die waarschijnlijk iets positiefs gaan zeggen.
- Evalueer de regels na een week. Stel ze zo nodig bij. Doe dit na een aantal weken nog eens. Bijstellen blijkt overigens zelden nodig.
- Herhaal gedurende het schooljaar de regels regelmatig. Als zich incidenten voordoen, verwijs dan naar de afgesproken regels. Zorg er dus voor dat de regels niet “zomaar een velletje aan de muur zijn.”
- Zorg de eerste twee weken voor een scala aan groepsvormende spelletjes. Doe er een aantal per dag. Ook hier kies jij als leraar de groepjes. De spelletjes zorgen voor veel plezier en een positieve groeps sfeer. Blijf deze spelletjes ook gedurende het jaar doen, hiermee onderhoud je het positieve klimaat in je groep.

- Mocht het op een dag niet zo lekker gaan, doe dan toch de groepsvormende spelletjes. Bespreek wel, dat je het jammer vindt dat het daarvoor niet zo goed ging. Als je de spelletjes afblaast, werkt dit negatief op het groepsbeeld (“Zie je wel, we kunnen het toch niet”).
- Maak de kinderen verantwoordelijk voor hun groep (elkaar) en hun lokaal.
- In plaats van een klassendienst van twee kinderen, maak je een takenbord met een scala aan taken. Voor elke taak is een kind verantwoordelijk. Denk aan planten watergeven, boeken rechtzetten, bord schoonmaken, enz.
- Hang expres weinig aan de muren als het schooljaar begint. Stimuleer de kinderen om te zorgen voor posters of tekeningen. Zo wordt het snel “hun” lokaal.
- Negeer problemen niet, maar maak ze bespreekbaar. Daarmee zet je de toon over omgaan met elkaar.
- Bespreek expliciet met je groep wat een “goede leider” is. Wat een goede leider doet en tot welke grens je de leider volgt. Je hebt een goede kans dat de leiders in je klas zich hiernaar gaan gedragen. Ze willen immers leider zijn?
- Bij gesprekken over normen in de groep kun je het gesprek sturen door kinderen aan het woord te laten die vrijwel zeker een positieve norm benoemen.
- Problemen tussen kinderen kun je (zeker in de hogere groepen) laten oplossen door de kinderen zelf. Dat kan met jouw hulp of met hulp van kinderen die door beide partijen geaccepteerd worden.
- Zorg dat de kinderen meer van elkaar (en van jou) te weten komen. Wat onbekend is, is vaak niet zo leuk. Wat bekender is, wordt vaak leuker. Maak bijvoorbeeld een kennismakingstentoonstelling met ieders lievelingsvoorwerp, maak een poster over jezelf enz.

Laat zelf het goede voorbeeldgedrag zien. Neem de kinderen zoals ze zijn, toon respect

8

Weer met elkaar verbinden

De leraar heeft een bolletje wol en houdt zelf het begin van de draad vast. De leraar gooit het bolletje wol naar een leerling, deze vangt de bol en werpt de bol naar een ander, terwijl hij/zij het draadje vasthoudt. Tijdens het gooien zegt de gooier de naam EN een leuke opmerking van de leerling waar het bolletje wol naar toe gegooid wordt (bijv. "WELKOM Sabine" of "ECHT WEL FIJN DAT JIJ ER BENT Sven"). Zo worden alle namen weer genoemd en iedereen weer welkom geheten op school. Mocht je nog een ronde willen doen kan je ook ieder kind die gooit bijv. in 1 woord laten vertellen hoe hij of zij zich op dat moment voelt. Er ontstaat een gezamenlijk kunstwerk van wol en je ziet aan het einde dat iedereen weer met elkaar verbonden is. Van het kunstwerk kan ook een foto gemaakt worden en in de klas opgehangen worden.

9

Doorbreken van oude patronen

Maak een nieuwe start met je grootste uitdagingen en houd je goede voornemens klein en concreet.

Wat is mijn grootste uitdaging:

Wat is mijn goede voornemen (kan je ook vervangen door WENS) w.b. deze uitdaging: om hier achter te komen kan het soms helpend zijn om deze vraag gewoon een aantal keren aan jezelf te stellen (herhalende vraag). Als je erachter bent wat je goede voornemen is schrijf deze dan op je kaartje en formuleer hem goed. In je goede voornemen zit geen ontkenning (bijv. "ik verlies niet mij geduld" wordt dan "ik ben geduldig"). Formuleer je goede voornemen positief en zo dat je ervanuit gaat dat je het al doet en kan (ik probeer geduldig te zijn wordt dan ik BEN geduldig) Maak je goede voornemen niet te groot en vier iedere keer een intern feestje met jezelf wanneer het lukt!

10

Feedbackvragen:

- Wat zou je doen als je een dag juf of meester was?
- Wat zou je doen als je in mijn schoenen stond?
- Welke tip heb je voor mij als juf/ meester?
- Stel dat jij directeur was van deze school, wat zou jij dan doen?
- Hoe zou jij het aanpakken als een leerling...?
- Stel, je wordt op een ochtend wakker en de rollen zijn omgedraaid, wat zou jij dan als juf of meester doen?
- Als je denkt aan de schooltijd voor corona, wat is je het meest positief bijgebleven? Wat kan ik als juf of meester daarvan meenemen?
- Als je denkt aan de schooltijd voor corona, wat is je het meest negatief bijgebleven? Wat heb je liever dat ik niet of anders doe?
- Welke wens heb je voor de komende schooltijd en welke rol kan ik daarbij spelen?
- Wat kan ik doen waardoor jij vandaag de dag het cijfer 8 zou geven?

11

Thermometer

Teken of maak een thermometer met een kleurverloop, bijvoorbeeld rood-oranje-geel-groen-blauw. Bepaal met de leerling de betekenis van de kleur. Bij boosheid zou de betekenis kunnen zijn: Ik voel me/ ik ben heel boos-boos-een beetje boos-gewoon-goed. Breng met de leerling voor elke kleur op de thermometer in kaart wat hij/zij zou kunnen doen om de temperatuur te laten dalen. Ga in gesprek over zijn/haar gevoel op dit moment of in een bepaalde situatie en wat de leerling zou kunnen doen en/of nodig heeft om de temperatuur te laten dalen.

Niet zo'n doe-het-zelver?

We hebben er alle vertrouwen in dat je met dit gereedschap je klas snel weer goed op de rit hebt. Mocht het zo zijn dat dat toch een beetje tegenvalt en de klus groter of complexer is dan je dacht, dan kunnen we je helpen klussen. Met elkaar bekijken we wat al gedaan is, waar jij goed in bent en waar je hulp nodig hebt. Dan gaan we samen aan de slag en pakken het zo op dat je het uiteindelijk ook zelf kan.

Ons doel is om uit deze periode het goede te behouden en het vervelende op een goede manier achter ons te laten. Kinderen moeten zo snel mogelijk allemaal weer gezien worden en hun plekje op school terugvinden. Zo kunnen kinderen zich weer optimaal ontwikkelen en daar gaat het ons om.

Neem contact met ons op als je meer wil weten en/of extra handjes nodig hebt bij een klus. We helpen je graag.

Paulien Brouwer (p.brouwer@onderwijsadvies.nl) en
Hanneke van der Geest (h.vdgeest@onderwijsadvies.nl) of
neem contact op met je eigen accountmanager.